

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/nauka/konferencje-naukowe/26820,Ogolnopolska-konferencja-naukowa-Rozne-wymiary-realizmu-politycznego-w-Polsce-Lu.html>
28.02.2026, 21:11

Strona znajduje się w archiwum.

Ogólnopolska konferencja naukowa „Różne wymiary realizmu politycznego w Polsce Ludowej” - Kraków, 11 czerwca 2012

Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, we współpracy z Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie oraz Ośrodkiem Myśli Politycznej zorganizowały ogólnopolską konferencję naukową „Różne wymiary realizmu politycznego w Polsce Ludowej”. Konferencja odbyła się 11 czerwca 2012 roku w Collegium Maius, sala im. Michała Bobrzyńskiego, ul. Jagiellońska 15, Kraków.

PROGRAM

Słowo Wstępne:

10.00–10.30

Prof. dr hab. Bogdan Szlachta Dziekan Wydziału Studiów Międzynarodowych UJ

Dr hab. Włodzimierz Bernacki prof. UJ Dyrektor Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ – *Różne oblicza realizmu politycznego*

10.30–12.30 - Panel I W kręgu władzy

Dr Mirosław Szumiało (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

- Realizm polityczny w kierownictwie PZPR - płaszczyzny i interpretacje

- Realizm polityczny członków kierownictwa PZPR jako swoiście pojmowana „polska” racja stanu- czyli sojusz ze Związkiem Radzieckim;
- Gomułka: ZSRR jako gwarant granic zachodnich. Próby poszerzenia autonomii PRL w stosunku do „centrali”;
- Uzasadnienia realizmu w wydaniu gierkowskim.

Mateusz Szpytma (Instytut Pamięci Narodowej w Krakowie)

- ZSL: realiści - koniunkturaliści - idealisci?

- Czym było ZSL? Opinie na jego temat w dyskursie publicznym;
- Czy była to struktura całkowicie uległa PZPR, czy jednak organizacja działająca w interesie wsi?
- Jakim mianem można określać jego członków i władze?

Dr Adrian Tyszkiewicz (Uniwersytet Jagielloński)

- W okowach „demokratycznego centralizmu”: przypadek Stronnictwa Demokratycznego w Polsce Ludowej

- W systemie politycznym PRL SD zajmowało wyznaczoną przez partię komunistyczną, drugorzędną pozycję, wpisując się tym samym w obcy realizmowi politycznemu nurt postaw dogmatyczno- konformistycznych;
- W okresach osłabienia omnipotencji partii komunistycznej SD *in corpore* ale i za sprawą określonych grup działaczy (np.: twórcy elaboratu *De Republica emendanda*) czy struktur (np.: *casus* Związku Młodych Demokratów a.d. 1956) dążyło do poszerzenia zakresu własnej autonomii oraz redefinicji rzeczywistości społeczno- politycznej w duchu liberalizacji i demokratyzacji.

Prof. dr hab. Antoni Dudek (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pamięci Narodowej)

- Program Stowarzyszenia PAX: realizm, koniunkturalizm czy utopia?

- Punktem wyjścia dla środowiska PAX było przekonanie o trwałości porządku pojałtańskiego i trafności przemian ustrojowych dokonanych po 1945 r.
- W ramach daleko idącej akceptacji dla realiów, próbowano lansować koncepcję reformy systemu politycznego PRL zakładającą zwiększenie roli PAX.
- Koncepcja tzw. wieloświatopoglądowości socjalizmu stanowiła przejaw myślenia utopijnego, charakterystycznego dla środowiska skupionego wokół B. Piaseckiego

Dyskusja

12.30-12.45 Przerwa kawowa

12.45-15.15 - Panel II W kręgu opozycji cz. I

Dr hab. Marek Kornat prof. UKSW - (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

- Realizm i idealizm w polskiej myśli politycznej emigracji pojałtańskiej

- Czy pojęcia „realizm” i „idealizm” są kategoriami poznawczymi czy etykietami o charakterze raczej światopoglądowym, czy też ideologicznym?
- W roku 1967 znany politolog Adam Bromke wydał książkę: *Poland's Politics: Idealism versus Realism*, w której sformułował twierdzenie, iż cała epoka II Rzeczypospolitej była okresem niepodzielnej przewagi idealizmu w polskiej myśli politycznej. Pojałtańska emigracja w tej perspektywie stanowiła kontynuację II Rzeczypospolitej i również stanowiła formację intelektualną zdominowaną przez idealizm polityczny. Czy ten sąd jest uzasadniony?

- Pojęcia „realizm” i „idealizm” częściej służą ideologizacji dyskursu historycznego i stygmatyzacji przeciwnika (lub inaczej myślącego) niż rzeczywistym celom poznawczym. Stąd wynika konieczność ich możliwie klarownego zdefiniowania, inaczej bowiem są hasłami, nie wnoszącymi niczego do refleksji historyka idei.

- Rozróżnić trzeba realizm celów i realizm metod. Podmiot polityczny (jednostka partia polityczna, albo rząd) stosujący realizm metod, nie musi mieć realistycznych celów. W realiach polskich – doświadczeń niewoli porzobiorowej i zniewolenia totalitarnego – nie sposób pogodzić wierność imponderabiliom i zachować realizm celów. Spór więc jest jedynie o realizm środków prowadzących do celów.

- Jak zauważył wybitny historyk Piotr Wandycz, „realizm” i „idealizm” jako pierwiastki funkcjonujące w historii, występują rzadko w „czystej postaci”. Myśl polityczna – badana w konkretnej postaci (programy polityczne, publicystyka) przejawia się najczęściej w postaci „mieszanej”, w formie fenomenów łączących obydwie kategorie pojęciowe.

Dr hab. Piotr Kimla (Uniwersytet Jagielloński)

- ***Realizm z fałszywej analogii historycznej wywiedziony. Przypadek Ksawerego Pruszyńskiego***

- Błędna analogia Rosji carskiej do Rosji sowieckiej.

Dr Kazimierz Michał Ujazdowski (Uniwersytet Łódzki)

- ***Realizm polityczny Ruchu Młodej Polski***

Dr Maciej Zakrzewski (Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie)

- ***I kto tu jest realistą? Przypadek Stanisława i Józefa Mackiewiczów***

- Pojęcie realizmu politycznego jest częściej pojęciem politycznej propagandy niż narzędziem analizy politologicznej.

- Pojęcie realizmu zawsze wymaga odniesienia do tego co uważa się za realne państwo, naród, cywilizację, etc.

- Realizm od strony materialnej i formalnej.

- W związku z tym można mówić o różnych realizmach, często nie dających się sprowadzić do jednego mianownika, czego przykładem jest twórczość Stanisława i Józefa Mackiewiczów – autorów, radykalnie różniących się w ocenie tych samych wydarzeń, a jednocześnie godnych miana realistów.

Rafał Łatka (Uniwersytet Jagielloński)

- ***Czy prymas Wyszyńskiego można określać mianem realisty politycznego?***

- Koncepcja przewodzenia polskiemu Kościołowi, jako przejaw realistycznej postawy prymasa Wyszyńskiego w świetle trudnych warunków działania w ramach państwa komunistycznego.

- Prymas Wyszyński i Kościół wobec tzw. „polskich miesięcy” jako przykład realizmu politycznego w praktyce działania.

- Porównanie w kontekście realizmu działań „Prymasa Tysiąclecia” i jego następcy Józefa

Glempa.

Roman Graczyk (Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie)

- Linia polityczna grupy „Tygodnika Powszechnego” 1945-1989

- Linia polityczna „Tygodnika” była zmienna, inna w każdym z czterech okresów (1945-1948; 1949-1953; 1956/57-1976; 1977-1989).
- „Neopozytywizm polityczny” Stanisława Stommy jako oryginalny pomysł na koegzystencję katolików z komunistami (kontekst: „Wieloświatopoglądowość” Bolesława Piaseckiego)
- „Neopozytywizm polityczny” jako model afirmacji pryncypiów ustrojowych i wewnątrzustrojowej kontestacji aktualnej polityki Partii/ rządu w tej mierze, w jakiej oddalała się ona od haseł demokratyzacji z Października '56.

Dyskusja

15.15-16.30 Przerwa

16.30-18.30 Panel III W kręgu opozycji cz. II

Prof. dr hab. Tomasz Gąsowski (Uniwersytet Jagielloński)

- „Niesłuchanie pożyteczni szaleńcy”. Przedsiębiorcza opozycja w poszukiwaniu formuły realistycznego działania

- „Dziwne zwierzę” – opozycja w systemie niedemokratycznym.
- Pogrobowcy niepodległości: akcje antysystemowe w PRL końca lat 60.
- Niepodległość, finlandyzacja, socjalizm z ludzką twarzą: główne kierunki działań opozycyjnych w latach 1976-1980.
- W poszukiwaniu antykomunistycznego realizmu.

Jan Olaszek (Uniwersytet Warszawski, Instytut Pamięci Narodowej)

- „Solidarność” i opozycja w latach 1982-1988 a problem realizmu politycznego

- Na ile można rozumować kategoriami realizmu politycznego w stosunku do organizacji o charakterze nielegalnym?
- Jak uczestnicy tego ruchu rozumieli pojęcie realizmu politycznego?
- Omówienie w odniesieniu do realizmu politycznego przykładowych postaw osób, organizacji i środowisk opozycyjnych (m.in. Lecha Wałęsy, Jana Kułaja, Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSSZ „Solidarność” czy pisma „Res Publica”)

Dr hab. Miłowit Kuniński prof. UJ (Uniwersytet Jagielloński, prezes Ośrodka Myśli Politycznej)

- Realizm polityczny w schyłkowej fazie komunizmu w Polsce. Koncepcja Mirosława Dzielskiego

- Kompromis historyczny oparty na etyce chrześcijańskiej w ujęciu Dzielskiego, jako próba

realistycznej koncepcji włączenia ludzi władzy do procesu przemian: gospodarczych, cywilizacyjnych, politycznych.

- Polityka zagraniczna w koncepcji Dzielskiego – idea włączenia ZSRS w sferę cywilizacji zachodniej.

- Na ile koncepcja Dzielskiego była trafna i czy mogła zapewniać skuteczne środki działania?

Prof. dr hab. Ryszard Terlecki (Uniwersytet Jagielloński, Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie)

- ***Okrągły stół. Czy było warto?***

- Zwolennicy i przeciwnicy rozmów przed i po obradach.

- Ewolucja oceny „okrągłego stołu” w kontekście rezultatów wyborów kontraktowych, prezydentury Jaruzelskiego i powołania rządu Mazowieckiego. Jak oceniać porozumienie na tle jesieni narodów i „programu przyspieszenia.

- Kim byli realiści w 1989 roku i czy mieli rację?

Dyskusja

Zakończenie obrad